

Udskriftsdato: 26. december 2025

CIS nr 9668 af 14/06/2002 (Historisk)

Cirkulæreskrivelse om administrative forskrifter og nye blanketter i
tilknytning til børneloven
Til samtlige statsamter og Københavns Overpræsidium

Ministerium: Social- og Boligministeriet

Journalnummer: Civilretsdirektoratet, j.nr. 2001-500-12

Cirkulæreskrivelse om administrative forskrifter og nye blanketter i tilknytning til børneloven

Til samtlige statsamter og Københavns Overpræsidium

Vedlagt sendes til orientering Justitsministeriets bekendtgørelser af 13. juni 2002 om

- registrering af faderskabet i forbindelse med anmeldelse af barnets fødsel,
- statsamternes behandling af faderskabssager,
- retsgenetiske undersøgelser i faderskabssager,
- behandling af sager om børnebidrag,
- ændring af bekendtgørelse om forældremyndighed og samvær samt
- ændring af bekendtgørelse om anmeldelse af fødsels, navn og dødsfald i de sønderjyske landsdele.

Endvidere vedlægges til orientering Justitsministeriets cirkulære af dags dato om ændring af cirkulære om førelse af personregistre i de sønderjyske landsdele.

Herudover vedlægges Civildirektoratets vejledning af 13. juni 2002 om

- registrering af faderskabet i forbindelse med anmeldelse af barnets fødsel og
- statsamternes behandling af faderskabssager.

Samtidig vedlægges et eksemplar af Civildirektoratets pjece om faderskab.

Direktoratet vil udsende særtryk af de nævnte forskrifter og af pjecen, så snart de er modtaget fra trykkeriet.

Særligt for så vidt angår bekendtgørelsen om behandling af sager om børnebidrag bemærkes, at reglerne om stedlig kompetence i børnebidragssager i dag findes i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 650 af 18. september 1990 om behandling af faderskabssager mv. med senere ændring, som nu ophæves, jf. § 24, stk. 3, i den nye bekendtgørelse om statsamternes behandling af faderskabssager. De hidtidige kompetenceregler videreføres med mindre redaktionelle ændringer i den nye bekendtgørelse.

Endelig vedlægges et notat udarbejdet af psykolog Rikke Schwartz om, hvad det betyder for et barn identitetsdannelse, at faderen er ukendt. Notatet er tænkt som en hjælp til sagsbehandlere i de situationer, hvor moderen ikke oplyser, hvem der er eller kan være far til barnet, og hvor statsamtet har pligt til at vejlede hende om, hvilken betydning dette vil kunne have for hende og barnet.

Det tilføjes, at Indenrigs- og Sundhedsministeriet for tiden er ved at foretage den endelige opsætning af faderskabsblanketterne, og at de vil blive lagt ud på statsamternes hjemmeside, således at blanketterne er til rådighed for borgerne inden den 1. juli 2002.

Pjecen om faderskab samt papirudgave af omsorgs- og ansvarserklæringen vil herfra blive udstedt til landets hospitaler med fødeafdelinger mv.

Direktoratet vil senere vende tilbage med nærmere retningslinier for retsgenetiske undersøgelser.

Civilretsdirektoratet, den 14. juni 2002

CHRISTIAN STRØYER

HVAD BETYDER DET FOR ET BARNS IDENTITETSDANNELSE, AT FADEREN ER UKENDT?

VEJLEDNING AF KVINDER, DER IKKE ØNSKER AT OPLYSE OM DERES BARNS FARSS IDENTITET.

Af cand.psych. Rikke Schwartz, marts 2002

Børneloven (lov nr. 460 af 7. juni 2001) ændrer bl.a. reglerne i de tilfælde, hvor der ikke er registreret en far til et barn.

Hvis moderen i den situation ikke oplyser, hvem der er eller kan være barnets far, skal hun vejledes om, hvilken betydning det vil kunne få for hende og barnet, at faderens identitet er ukendt.

Dette papir er udarbejdet til brug ved statsamtets vejledning af mødre i disse situationer.

1. Vejledningens formål

Sådanne samtaler må have som formål at tydeliggøre den situation, som kvinden selv befinder sig i, samt hvilken betydning hendes valg kan have for det indbyrdes forhold mellem hende og barnet, og hvilke problemstillinger der erfaringsmæssigt vil kunne dukke op for barnet, når det ikke kender sit fædrene ophav.

Betydningen af, at vejlederen gør sig klart, hvilken situation kvinden befinder sig i, kan illustreres ved følgende eksempler:

Den historiske velkendte sag om Inger Merete Nordentoft er fra 1946; hun var skoleinspektør, 43 år gammel og ugift, og hun valgte at hemmeligholde barnefaderens identitet. Udover en holdning sikkert baseret på ideologiske grunde og det kvindepolitiske bidrag til opgøret med datidens samfunds normer, valgte Inger Merete Nordentoft at beskytte barnefaderen og hemmeligholde hans identitet frem for at lade sit barn få kendskab til, hvem hendes fader var.

En vejledning her måtte have taget sit udgangspunkt i en drøftelse af de konsekvenser, en sådan prioritering måtte have for hendes barn og for hendes og barnets indbyrdes forhold.

En tilsvarende vejledning måtte gives til den kvinde, der på forhånd - samtidigt med at hun blev gravid - "har valgt faderen fra". Hun ville have et barn "uden en far" med ret til samvær, indblanding i barnets liv osv.

Et andet eksempel er den unge kvinde, som er studerende, og for nyligt installeret i en nydelig lejlighed. Hun har mistet kontakten med sin familie, som ikke forstår hende, og som hun vender ryggen. Hun nægter at opgive navnet på faderen, og man får billedet af en kvinde, som får støtte fra barnefaderen i form af økonomisk hjælp mod løfte om diskretion; men hun har mistet sit netværk og står i risiko for at blive "fuglen i det gyldne bur".

En vejledning til hende måtte være et forsøg på at tydeliggøre for hende, hvad det betyder for hende selv og for hendes og barnets forhold til omverdenen, at hun isolerer sig.

Et tredje eksempel er den unge kvinde, der har skjult sin graviditet og efter fødslen er afvist af sin familie, som er krænkede og vrede over ikke at have haft hendes fortrolighed. Hun afviser at oplyse faderens identitet og vil klare sig selv uden indblanding fra andre.

Vejledningen til hende må nødvendigvis tage udgangspunkt i, at hendes forestilling om isoleret at skabe en opvækst for barnet indebærer risiko for, at barnets behov for at etablere kontakt med andre mennesker ud fra dets egne forudsætninger hæmmes, og dermed forstyrre barnets forhold til andre mennesker generelt.

Undertiden ønsker kvinden i en sådan situation at bortadoptere barnet og holde beslutningen herom skjult for barnets far (og hans familie).

Vejledningen i sådanne tilfælde kan være kompliceret, da man ikke kender betydningen af, at faderen inddrages. Måske vil inddragelsen af faderen komplicere beslutningen om adoption. Omvendt kan inddragelsen af faderen også betyde, at ansvaret for beslutningen om adoption kan deles mellem moderen og faderen og derfor vise sig at være en styrke for moderen. I de forholdsvis få tilfælde, hvor moderen har valgt at bortadoptere barnet, har statsamtet altid på forhånd undersøgt hos kommunen, om moderen har fået/får hjælp og rådgivning under adoptionsprocessen.

Hvis der fremkommer oplysning om faderens identitet, og dette fører til, at der opstår tvivl om adoptionen, må sagsbehandlingen sikre, at barnet i venteperioden får betryggende forhold, evt. ved en midlertidig anbringelse.

Som et sidste eksempel og andet yderpunkt i forhold til eksemplet med Inger Merete Nordentoft: En kvinde, der som følge af et incestuøst forhold, har fået et barn.

Vejledningen her må tage udgangspunkt i, hvordan kvinden kan orientere sig i en situation, hvor hendes netværk ikke giver hende mulighed for at udvikle en selvstændig identitet, og hvad hemmeligheden i familien betyder for hendes og barnets indbyrdes forhold samt for barnets udvikling.

Kriteriet for, at en vejledning er vellykket, må være, at kvinden får en bedre forståelse af sin egen situation som mor og for de problemstillinger, der knytter sig til hendes og barnets forhold. Undertiden kan vejledningen føre til, at faderens identitet oplyses, men for sager af denne karakter og med de komplicerede forhold, som gemmer sig bag dem, kan det ikke være overtalelsen af kvinden, der primært er formålet med rådgivningen. Derimod er det vigtigt, at alvoren ved situationen – for kvinden selv og for hendes barn – tydeliggøres ved vejledningen, jf. også Justitsministeriets angivelse af formålet med rådgivningen: ... "gennem rådgivning og vejledning om, hvilken betydning det vil kunne have for hende og barnet, at der ikke kan findes en far, for at motivere moderen til frivilligt at give oplysningerne". (Bemærkninger til lovforslaget 2.7.3, s. 21).

2. Hvad betyder det for barnet at have en ukendt forældre?

I argumentationen for denne del af lovændringen er "barnets ret til at to forældre" hovedbegrundelsen. Uanset at barnet ikke vokser op med den ene af forældrene eller at kendskabet og udvikling af kontakt med denne er begrænset, fremhæves barnets ret til så vidt muligt både at have en far og en mor:

"Det er imidlertid naturens orden, at der skal en mand og en kvinde til at skabe et barn. Barnet har derefter såvel et mødre- som et fædre-ophav og har arveanlæg fra begge. Det er derfor ikke et uvæsentligt led i vores eksistens og vores opfattelse af vores egen baggrund og vore egne rødder, at vi har adgang til at kende og forstå og forholde os til vort ophav på begge sider. Praktiske erfaringer fra adoptionssager har vist, at dette behov undertiden kan træde kraftigt frem, idet adoptivbarnet i voksenalderen kan få alvorlige personlige behov for at finde sine genetiske forældre og forstå baggrunden for sin egen identitet". (Betænkning 1350/1997, s. 44).

Ud fra en psykologisk betragtning er det væsentligt at skelne mellem situationer, hvor barnet mister kontakten med en forælder, med hvem der var udviklet en relation, f.eks. ved skilsmisse og anbringelse

uden for hjemmet, og den situation hvor barnet vokser op i en livssammenhæng, hvor forældreidentiteten ikke er kendt, således som det kan være tilfældet med adoption i forbindelse med fødslen, eller hvor faderens identitet er ukendt. Hvor barnet mister kontakten med en forælder, hvortil der var udviklet en relation, vil der være tale om et savn, fordi samspillet mellem forældrene har sat sig spor i barnets identitetsdannelse og forståelse af sig selv.

Hvor der er tale om, at barnet aldrig har kendt forældrene og først i løbet af opvæksten erfarer, at der er en fremmed ukendt, vil det snarere fremkalde en eksistentiel nysgerrighed og i højere grad have karakter af et ønske om at skabe en forståelse af egen historie og af bevæggrunde hos såvel den forælder, der forhindrede barnet i at kende sit ophav, som den forælder, der ikke var til stede for barnet (Betænkning 1212/1990 s. 44).

Den grad, hvormed barnets udvikling forstyrres af, at det genetiske ophav er ukendt under opvæksten, er ikke entydig.

Ældre undersøgelser af adopterede (Thorpe, R. 1980) peger på, at adoptivbørn udvikler sig godt og klarer sig bedre tilpasningsmæssigt, identitetsmæssigt og socialt end børn, der har været anbragt uden for hjemmet. Ældre undersøgelser indfanger børn, hvis biologiske forældre var ukendte, fordi lovgivningen var sådan på det tidspunkt.

Senere forskningsresultater er ikke entydigt så positive, som de oprindelige (Pruzan, V. 1987).

Selvom der hos mange unge eller voksne adopterede således er et ønske om at "kende deres rødder", er der ikke grundlag for at hævde, at et manglende kendskab til forældrenes identitet i sig selv er årsagen til en forstyrret udvikling.

Fra adoptionsforskningen ved vi, at det for den adopterede er et centralt element, at det er velkendt, at det er adopteret – at adoptionsvilkåret indgår som et naturligt element, barnet har kunnet forholde sig til gennem opvæksten (Grand, S og Schiellerup, M: 1984). De unge eller voksne adopterede, som søger kendskab til deres biologiske ophav, ønsker en viden om, hvem af deres forældre er og et kendskab til, hvorfor de gav deres barn fra sig, samt hvilke omstændigheder, der nødvendiggjorde denne handling. De smertelige livsomstændigheder, der danner baggrund for adoptionen kan måske i højere grad udholdes, hvis opvækstmiljøet i øvrigt har været behovsdækkende og udviklingsstøttende, og hvis det under opvæksten har været muligt gradvist at integrere denne viden om at være blevet efterladt/overladt til andre.

Meget peger på, at selve det, at der er en hemmelighed, noget der ikke kan tales om, er en central kilde til forstyrrelser i et barns udvikling. Hemmeligheden, eller det at noget lukkes af, hæmmer barnets mulighed for at udvikle et åbent samspil med omgivelserne, som er forudsætningen for at erhverve sig sin egen historie og forståelse af sig selv.

Ofte vil nogen/mange/alle i barnets omgivelser kende hemmeligheden og vide, at den ikke må omtales; dette bidrager til at forvrænge barnets oplevelse af, hvad der foregår i selskab med andre mennesker. Dertil kommer, at barnet med stor sandsynlighed vil følge sig ført bag lystet eller snydt, når det erfarer, at de nærmeste tilknytningspersoner holdt vigtig viden om barnets egne forhold skjult eller omskrev den. Hele grundlaget for deres tillid til andre berøres ved opdagelse af den form for usandheder.

3. En opvækst med hemmeligheder eller betydningen af at opbygge sin egen historie

Lotte Tarp (Tarp 1997) beskriver i sin bog "Det sku' nødigt hedde sig" sin søgen efter sin biologiske fars identitet. Hun giver den levende fremstilling af, hvordan hun gradvist i sin opvækst erfarer, at hendes "søster" er hendes mor, at hendes "forældre" er morforældrene, at uoverensstemmelser og uforsonlighed mellem hendes moster og mor har baggrund i forhold vedrørende hende selv. I hendes søgen efter

faderens identitet, afdækker hun sin mors og moderens families historie og skaber dermed en mening og en sammenhæng i sin egen historie, som var ukendt for hende. Også faderens historie bliver afdækket, men personerne herfra har ikke samme identitetsmæssige betydning for hende – dog fremhæves det, at hendes forældre var forelskede i hinanden, som en vigtig viden. Jeg tror, at en sådan viden er central for alle børn: i hvilket følelsesmæssigt landskab de blev skabt.

Set fra denne fremstillings synspunkt er den centrale pointe i Lotte Tarps bog netop, at hun rekonstruerer sin egen historie ved at afdække det net af løgne, fortællinger og dækhistorier, som opstod af de familiehemmeligheder, der fulgte af, at hendes far var tysk soldat, og at familien ønskede at skjule det – dengang i midten af 40'erne.

4. Vejledning af moderen belyst ved eksempler

Vejledning af mødre, som ikke ønsker at opgive faderens identitet, må rumme oplysning om, at denne fortællelse kan føre til, at barnet får vanskeligheder med at udvikle sig identitetsmæssigt og skabe en sammenhængende forståelse af sin egen historie, og hvem det selv er. Kvinden skal have at vide, at hemmeligheder udadtil i familien også indadtil skaber forstyrrelser i samspillet mellem mor og barn, og at det af den grund er vigtigt for moderen selv at få form på de livsbetingelser, der gør det nødvendigt for hende at opretholde hemmeligheden. At stå ved, hvad hun gør og at kunne se barnet i øjnene og kunne vedkende sig det valg, hun har truffet, er store ord at bruge, men fanger pointen.

Kvinden bør også have at vide, at det at unddrage barnet kendskab til sin baggrund også er at prioritere hensynet til andre – faderen eller til sig selv – højere end hensynet til barnet, uanset om der er ideologiske eller andre grunde hertil.

Det er også vigtigt at orientere hende om, at selv om hun, mens barnet er lille, meget vil kan skabe en ramme for dets opvækst, så vil barnet, i takt med selvstændighedsudviklingen og behov for at se sig selv uafhængigt af relationen med moderen, have behov for at få kendskab til, hvem der udover moderen hører til i dets historie.

Endelig er det væsentligt at orientere moderen om risikoen for, at det indbyrdes tillidsforhold mellem hende og barnet belastes ved, at barnet føler sig ført bag lyset ved, at hun har tilbageholdt vigtig viden om dets forhold.

Er der tale om en kvinde i lesbisk forhold med en anonym donor som far, kan hendes interesse være at beskytte faderens identitet og at sikre det lesbiske pars uforstyrrede forældrestatus.

For barnet vil det være vigtigt, at historien om, hvordan det blev til, kan fortælles, så den er realistisk og kan danne udgangspunkt for, at barnet gradvist kan erhverve sig sin forståelse af lissammenhænge. På et tidspunkt i barnets historie vil det vide, at der ikke kommer børn ud af det, når kvinder elsker med hinanden, og der vil være behov for at give barnet information om, hvordan det nu var i vores familie. At der er en ukendt far vil være det livsvilkår, barnet vokser op med, og det vil være en støtte for barnets forståelse, at dette vilkår er åbent og et, som barnet kan forholde sig til i sit eget tempo under opvæksten. Dilemmaet i denne problemstilling er kvindens prioritering af at beskytte faderens identitet og den lesbiske familie højere end barnets mulighed for at orientere sig i det univers, der er rammen for dets opvækst.

Nogle af de mødre, der ikke vil oplyse, hvem faderen er, kan være i en ganske alvorlig situation, f.eks. hvis hun har været udsat for en seksualforbrydelse. Hun kan af den grund legitimt føle sig som offer, der har grund til at afvise faderen og til at sløre hans identitet. En sådan baggrund vil gøre det svært at fortælle barnet historien om, hvordan det blev til, men en del af virkeligheden er også, at moderen

valgte at få barnet trods sin egen ydmygelse. Det kan kræve hjælp og tid for moderen at få oplevelsen på plads, men det vil være en vigtig side af hendes forhold til barnet, at hun når frem til at kunne formidle til det, hvordan det blev til, og hvorfor hun ikke kunne have at gøre med faderen (og at alle mænd ikke nødvendigvis er voldtægtsforbrydere).

Hvis faderen til barnet er en nært beslægtet mand, er moderens egen situation ligeledes belastende. Her må vejledningen til hende have sit udgangspunkt i de hjælpemuligheder, hun har for sig selv mht. at få støtte til at gøre sig fri af det incestuøse forhold, ligesom det må tydeliggøres for hende, hvordan familiehemmeligheden kan forstyrre barnets udvikling, og at muligheden for at reducere udviklingsrisici hos barnet hænger sammen med moderens egen frigørelse fra det incestuøse forhold til familie.

Kvinder, der ikke ønsker at oplyse faderens identitet, træffer et alvorligt valg, som påfører deres barn en opvækst, der rummer hemmeligheder. At vokse op med hemmeligheder, at der er noget, man ikke kan tale om, indebærer risiko for identitetsforstyrrelse, og der vil under barnets opvækst være et pres for at "afsløre hemmeligheden". Vejledningen til kvinden skal være en støtte til hendes muligheder for at få form på sine forhold og dermed at kunne være en forældreskikkelse, der kan stå ved sig selv, og som er informeret om, hvad det betyder for et barn, at der er hemmeligheder. Et eller andet sted i ethvert dilemma er der spørgsmål om, hvilke interesser der bliver prioriteret, og man kunne tale om, at en succesfuld vejledning skal bidrage til at tydeliggøre denne prioritering for kvinden.

Litteratur:

- Justitsministeriets bemærkninger til forslag til børnelov, lovforslag nr. 2, fremsat den 4. oktober 2000.
- Betænkning 1212/1990. Betænkning om de retlige rammer for indsatsen over for børn og unge.
- Betænkning 1350/1997. Betænkning om børns retsstilling.
- Grand, S og Schiellerup, M: Den adopteredes dilemma: den anonyme adoption. Gyldendal 1984.
- Pruzan, V: Født i udlandet - adopteret i Danmark. SFI 1987.
- Tarp, L. : det sku' nødig hedde sig. L&R Fakta 1997.
- Thorpe, R: The experience of children and parents living apart.
- In: Triseolitis, J (ed): New developments in foster care and adoption. London, Routledge and Kegan, 1980.